

סנהדרין דף כ"ו, "הכרזה" ו"הודעה" בפסולי עדות

1. הכרזה

א. מקור הדין וטעמו

1. **סנהדרין, דף כ"ו:** "ואמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר: כולן צריכין הכרזה בבית דין. רועה, פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אמר: בעי הכרזה, וחד אמר: לא בעי הכרזה. בשלמא למאן דאמר לא בעי הכרזה - היינו דאמר רב יהודה אמר רב: סתם רועה פסול. אלא למאן דאמר בעי הכרזה - מאי סתם רועה פסול? דבסתמא מכרזין עליה. ההיא מתנה דהווי חתימי עלה תרין גזלין, סבר רב פפא בר שמואל לאכשורה, דהא לא אכרזין עליהו. אמר ליה רבא: נהי דבעינן הכרזה בגזלן דרבנן - בגזלן דאורייתא מי בעינן הכרזה?"
2. **רש"י שם:** "הכרזה בבית דין - ואינן נפסלין לעדות עד שיכריזו בבית דין להודיע פסולן; רועה לא בעי הכרזה - שעבירה שלו מפורסמת לכל".
3. **יד רמ"ה שם:** "ואמר ר' אבהו אמר ר' אלעזר וכולן צריכין הכרזה בבית דין להודיע לכל שהן פסולין כדי שיזהרו מלמסור להן עדות. רועה פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בעי הכרזה דאפשר דאיכא דלא ידע ביה, וחד אמר לא בעי הכרזה כיון דמפורסם הוא לא בעי הכרזה ...
- ואסיקנא דכי בעי הכרזה בגזלן דרבנן ... אבל בגזלן דאורייתא כגון חטיף ושקיל כגון בניהו בן יהוידע לא בעי הכרזה וה"ה גבי מלוה ברבית דלא בעי הכרזה, דאיסורא דאורייתא הוא ובהדיא תניא אל תשת חמס עד כגון הגזלנין ומלוה רביות אלמא מדאורייתא פסילי".
4. **רמב"ם עדות, י"א ו':** "מה בין פסול לעדות מן התורה לפסול מדבריהם, שהפסול מן התורה שהעיד עדותו בטלה אף על פי שלא הכריזו עליו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות והפסול מדבריהם צריך הכרזה, לפיכך כל עדות שהעיד קודם שהכריזו עליו מקבלין אותם, כדי שלא לאבד זכות העם שהרי לא ידעו שהוא פסול ואין פסולו אלא מדבריהם".
5. **רדב"ז שם:** "ורש"י פירש הכרזה בב"ד. ורבינו סובר דאין כל העם נמצאים לשמוע ההכרזה ולפיכך מכריזין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות כדי שישמעו כל העם".
6. **מאירי שם:** "כל אלו שהזכרנו בפסולי עדות ושאינן פסולים אלא מדברי סופרים צריכים הכרזה בבית דין או בבתי כנסיות או בבתי מדרשות, ר"ל הודעה שהם פסולים או הודעה שהם עברניים ועושים כך וכך. וכל עדות שנתקבל מהם קודם הכרזה הן על פה הן בשטר דנין על פי אותה העדות ואין פוסלין אלא עדותם שמאחר הכרזה ואילך. אבל פסולי עדות בעבירה שהיא מן התורה אין צריכין הכרזה וכל שנתברר שכבר חטאו בשעת עדותם בדבר מן התורה נפסלו אף על פי שלא הוכרזו ... ומ"מ פסול שמחמת קורבה אף אותם שנפסלו מדברי סופרים אין צריכין הכרזה וכן התבאר בתלמוד המערבי".
7. **שולחן ערוך חושן משפט, ל"ד א':** "ואפילו עד כשר, שיודע בחבירו שהוא רשע, ואין הדיינים מכירים רשעו, אסור לו להעיד עמו, אף על פי שהוא עדות אמת".
8. **ברכי יוסף שם, אות ה' (מצוטט בפתחי תשובה):** "אם זה הפסול הוא שעבר עבירה דרבנן וזה הכשר ידע בו, אפשר דיכול לבא ולהעיד עמו, דהא מבואר לקמן דעבר עבירה דרבנן צריך הכרזה, וקודם שהכריזו עליו עדותו כשרה. וכתב הרמב"ם פ"א (מהל' עדות ה"ו) וז"ל, והפסול מדבריהם צריך הכרזה לפיכך כל עדות שהעיד קודם שהכריזו עליו מקבלין אותם כדי שלא לאבד זכות העם, שהרי לא ידע שהוא פסול ואין פיסולו אלא מדבריהם. עכ"ל. הרי שכתב דאף דנדע לבית דין שפסול מדבריהם כל שלא הוכרז מקבלין עדותו כדי שלא לאבד זכות וכו', וכיון שבית דין מקבלין עדותו אף שידעו בפסולו כל שלא הוכרז, הוא הדין דהכשר יכול לבא ולהעיד עמו אף שהוא יודע שהוא פסול מדבריהם, שהרי לא הוכרז. ולא עוד אלא שלא נודע פסולו כי אם לו, ורבנן לא פסלו אותו אלא אחר הכרזה, ואם בא יבא להעיד עמו ליכא לתא דאיסורא אף מדרבנן".
9. **חידושי הרי"מ שם, ס"ק א':** "כיון שהוא יודע שהוא גזלן ועכ"פ פסול מדרבנן כ"ל ואף דבעי הכרזה מכל מקום כיון שהוא יודע האמת אסור לו להצטרף לכתחלה ועבר על מדבר שקר תרחק".
10. **שולחן ערוך רמ"א חושן משפט, ל"ד כ"ג:** "הפסול מן התורה, שהעיד, עדותו בטלה אף על פי שלא הכריזו עליו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. והפסול מדבריהם, העדות שהעיד קודם שהכריזו עליו, כשרה. הגה: ... הפסולים מדרבנן שצריכים הכרזה, אם הענישן ברבים על עבירתן, כגון שהוציאן מבית הכנסת, הוי כאלו הכריזו עלייהו (מרדכי פ' זה הבורר)".

11. סנהדרין, דף כ"ה: "בר ביניתוס אסהידו ביה תרי סהדי, חד אמר: קמי דידי אוזיף בריביתא, וחד אמר: לדידי אוזפי בריביתא. פסליה רבא לבר ביניתוס. והא רבא הוא דאמר: לוח ברבית פסול לעדות, והוה ליה רשע, והתורה אמרה אל תשת רשע עד! רבא לטעמיה, דאמר רבא: אדם קרוב אצל עצמו, ואין אדם משים עצמו רשע".

12. חידושי הר"ן שם: "לוה ברבית פסול לעדות. פירוש אם לוה ברבית דרבנן פסול מדרבנן וצריך הכרזה, ואם לוה ברבית קצוצה פסול מדאורייתא ואין צריך הכרזה. שלא כדברי קצת מן המפרשים ז"ל שאמרו דמלוי ברבית אפילו ריבית קצוצה לא מיפסלי אלא מדרבנן כיון דמדעתיה יהיב ליה. והראיה מהא דבר ביתוס שהעד העיד עליו לדידי אוזיף בריביתא, ופסלי רבא לבר ביתוס. ומקשינן והא אמר רבא לוה ברבית פסול לעדות והוי ליה רשע והתורה אמרה אל תשת רשע עד. ואי פסול מלוה ברבית קצוצה אינה אלא מדרבנן, מאי קושיא דהאי עד לא הכריזו עליו וא"כ כשר הוא לעדות עד שיכריזוהו, אלא שמע מינה דפסול היה מדאורייתא ומ"ה לא היה צריך הכרזה, ולא הכשירו עדותו אלא משום דפלגי דיבורי דאין אדם משים עצמו רשע".

13. נימוקי יוסף שם, דף ד' באלפס (מצוטט חלקית בבית יוסף ובסמ"ע, והש"ך השאירו בצ"ע): "והוה ליה רשע האי סהדא, דהא אודי דלוה ברבית. ואף על גב דפסולי דרבנן בעו הכרזה, וא"כ הכא נמי כל כמה דלא אכרוז עליה כשר הוא! יש לומר דלא בעינן הכרזה אלא משום פסידא דלקוחות, אבל מדינא פסול והכא דליכא פסידא דלקוחות אם כן הרי הוא פסול. עוד תירצו דלא בעינן הכרזה אלא למפסליה לשאר עדיות אבל מ"מ לאותו עדות שנפסל בשבילו לא ראו חכמים להאמינו ואפילו בלא הכרזה פסול לו וכן תירץ הרא"ה ז"ל".

14. תומים ל"ד, ס"ק כ"ב: "עדים שחתמו בשטר בשכר ביום שני של גליות דפסולים לכו"ע מדרבנן, ואפילו רשע דחמס מיקרי כשעושה בשכר, ואם כן זולת דעת הנמוק"י לא היה שטר ההוא מיפסל דהא הוא פסול דרבנן ולא היה להם הכרזה, אבל לדעת הנמוק"י כיון דבאותו עדות נפסלים אין צריך הכרזה והשטר פסול, וכן כיוצא בזה ... איברא אף שכתב כן הנמוק"י והוכחנו דגם התוס' סבירא להו כן, מכל מקום לאו דברי הכל היא ויש בו מחלוקת הפוסקים, דהרי הרשב"א בחדושינו לב"ק ... סבירא ליה דאפילו לאותו עדות שנפסל בעבורו צריך הכרזה ... ואם כן כיון דיש כאן מחלוקת רבוותא יכול המוחזק לומר קים ליה".

15. נתיבות המשפט שם, ביאורים ס"ק יד: "עיין תומים, נראה מפירושו שפירש, לאותה עדות, דהיינו דבאותה עדות שמעיד עליו, נעשה באותו הדבר פסול עליו, כמו לדידי אוזיף בריבית דנעשה פסול באותה עדות שמעיד עליו בשעת מעשה, וכן כשחתמו בשטר ביום טוב שני. אמנם אין טעם בדבר לחלק, דהא גם בזה יש פסידא דלקוחות, כגון בחתמו בשטר ביום טוב שני, דהשטר כשר בסתם כמו בכתב זמנו בשבת, ושמא ימכור השטר חוב בחזקת כשר ואח"כ יבואו עדים שחתמו באמת ביום טוב שני, שנפסל, ואיכא פסידא. לכן פירש הש"ך דבאותה עדות שפוסל בה את עצמו כגון לדידי אוזיף בריבית שפוסל את עצמו בשעת הגדה לאותה עדות שמעיד בעל פה, פסול בלא הכרזה, דלאותה עדות ממש שפוסל את עצמו, ליכא שום חשד פסידא".

ג. הכרזה בפסולי דאורייתא

16. שולחן ערוך ורמ"א חושן משפט, ל"ד ב' ג': "איזהו רשע, כל שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות; ואצ"ל אם חייבים עליה מיתת ב"ד. ל"ש אם עבר לתיאבון, ל"ש אם עבר להכעיס. הגה: עבר עבירה שאין בה מלקות, פסול מדרבנן¹. היתה עבירה שעבר מדרבנן, פסול מדרבנן. הגה: וי"א בדבר מדבריהם, בעינן שעבר משום חימוד ממון".

17. פתחי תשובה שם, ס"ק ו' (ושם ס"ק ל"ג, ובאריכות עצומה בברכי יוסף): "עיין בספר ברכי יוסף אות כ"ו שכתב וז"ל, ראיתי להרב מהרימ"ט [ח"ב] אבן העזר סי' מ"ג שכתב דמידי דלא מיפסיל מדאורייתא דלאו בר מלקות הוא, מ"מ פסול מדרבנן, ואף על גב דקיי"ל דפסולי עדות מדבריהם צריכין הכרזה, דילמא לא אמרו אלא בעבירה דרבנן דלא משמע להו לאינשי ולא מחזקי להו לרשיעי, אבל עבירה דאורייתא הכל יודעין שזו עבירה היא, ואין לך הכרזה גדולה מזו כו'. וכן הסכים הרב כנה"ג בתשובה הובאה בספר עדות ביעקב סימן י"ז, וכתב דהגם דרבו [מהרימ"ט] אמרה כמסתפק, איהו פשיטא ליה כו'. ובחידושי הריטב"א לב"מ דף ע"ב [ע"א ד"ה ואית דמתרצין] משמע לחד שינויא דאף באיסורי תורה ופסולי תורה במילתא דלא ידיע בעי הכרזה, ועיין במל"מ פ"ד דמלוה דין ו' שהאריך בדברי מהרימ"ט אלו כו', עכ"ד ע"ש. ולעיל באות ו' כתב הברכי יוסף בפשיטות דאם עבר עבירה דאורייתא שאין בה מלקות דלא מיפסיל רק מדרבנן, לא בעי הכרזה כמ"ש האחרונים ע"ש, והובא בדברינו לעיל סעיף א' סק"ב".

¹ ראה ש"ך ס"ק כ"ד על הסתירה לכאורה בין פסק זה לבין דין השולחן ערוך בסעיף כ"ד, ותירץ שיש לחלק בין עבירה דאורייתא שאין בה מלקות, ובין עבירה דאורייתא שיש בה מלקות אלא שפלוני אינו לוקה משום שלא התרו בו וכדו'.

18. הגהת הרמ"א חושן משפט, ל"ד כ"ג: "ואפילו פסול מן התורה, אין לפסלו אלא בודאי, אבל לא מספק, כגון שהעיד בב"ד ואחר כך באו עדים עליו שעבר עבירה שנפסל בה מן התורה, אבל אם אין יודעין אם עבר קודם שהעיד או אחר כך, מוקמינן גברא אחזקתו וכל מה שהעיד כשר, עד דידיעין דעבר קודם לכן (ריב"ש סימן רס"ו)".

19. **קצות החושן שם, ס"ק ה'**: "ובקונטרס שב שמעתתא (שמעתא גי' פ"ד) הארכנו בזה להקשות ממקוה שנמדד ונמצא חסר בריש נדה (ב, ב) דכל הטהרות שנעשו על גביו טמאות, משום דאיכא תרתי לריעותא העמד טמא על חזקתו והרי חסר לפניך, וא"כ הכא נמי נימא אוקי ממון על חזקתו והרי פסול לפניך ... וא"כ מכל שכן חזקת ממון דהוא עדיפא מכל החזקות ... וא"כ הכא נמי דלא ידיעין עבירה זו מתי עשה הרי הוא דומה למקוה שנמדד ונמצא חסר ... ואפשר דסבירא ליה כדברי תוספות בתירוצם ריש נדה (שם ד"ה התם) לחלק דוקא גבי מקוה אמרינן תרתי לריעותא משום דחסר ואתי, וא"כ איכא למימר דגבי רשעה לא שייך למימר הכי".

20. **נתיבות המשפט שם, ביאורים ס"ק ט"ו**: "מוקמינן גברא אחזקתו. בספר קצות החושן [סק"ה] תמה, דמאי שנא ממקוה שנמדד ונמצא חסר דהטהרות טמאין למפרע [נדה ב' ע"ב] מטעם דאיכא תרתי לריעותא, דהעמד טמא על חזקתו, והרי חסר לפניך. והכא נמי איכא חזקת ממון, והרי פסול לפניך וכו', ע"ש. ולפי עניות דעתי נראה דלא קשה, דשאני התם בטהרות דשתי החזקות חזקות המבררות הן ומצטרפות לברר שנחסר מקודם, מה שאין כן חזקת ממון דלאו חזקה המבררת היא, רק שאין יכולין להוציא מיד המוחזק בלא ראייה, מטעם סברא או מקרא, כמבואר בב"ק ריש פרק שור שנגח [מ"ו ע"א]. ועיין בקונטרס התפיסות שבסוף ספר קצות החושן [כלל א' אות ה - ו] שכתב גם כן בהדיא כן. ולזה לא חזו אותן השתי חזקות לאיצטרופי".

21. **שו"ת יביע אומר, אבן העזר ח' ה'**: "אולם באמת יש לדון גם על עצם הקידושין הראשונים, שעד אחד מעדי הקידושין, שנמצא חתום בכתובה, הוברר שהוא מחלל שבת בפרהסיא. וקי"ל נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותם בטלה, שעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. ואף על פי שאין הדבר ברור שגם אז בשעת מעשה הקידושין היה מחלל שבת בפרהסיא. וא"כ יש להעמידו בחזקת כשרות, והשתא הוא דאיתרע, זולת לפי מ"ש בשו"ת דברי יואל (סי' לד), והובא בשו"ת ויען דוד (חאה"ע סי' קעה אות ו), שבזמנינו אין חזקת כשרות לסתם בני אדם, לפי מ"ש הפני יהושע (גיטין יז א) שחזקת כשרות הוא מטעם רוב, שרוב ישראל בחזקת כשרים הם, וכל דפריש מרובא פריש, ולפי"ז בזמנינו אין חזקת כשרות לסתם בני אדם ... אולם בשו"ת מהר"ם שיק (חאה"ע סי' מח) כתב, שאף בעיר שרובם מחללי שבת, עד המעיד עומד בחזקת כשרות, ולא אזלינן בהא בתר רובא. ע"ש. ונראה שכן עיקר לדינא.

אלא י"ל שיש כאן תרתי לריעותא, דאמרינן העמד האשה בחזקת פנויה, שהקידושין לא היו כשרים, ואת"ל אדרבה העמד העד על חזקת כשרות, הרי הוא רשע לפניך, ודמי למקוה שנמדד ונמצא חסר ... איברא דחזינא להריב"ש בתשובה (סי' רסו), שכתב, שאפילו עד שפסול מן התורה אין לפוסלו אלא כשהוא בודאי פסול, אבל לא מספק, כגון שהעיד ואח"כ באו עדים והעידו עליו שעבר עבירה שנפסל בה מן התורה, ואינם יודעים אם עבר עליה לפני שיעיד, או לאחר מכן, מוקמינן גברא בחזקת כשרות, וכל מה שהעיד כשר עד דידיעין שעבר קודם לכן. וכן פסק הרמ"א. אמנם הקצות החושן שם עמד על זה מההיא דמקוה ... אלא שעדיין יש לדון בזה לפי מ"ש הפני יהושע (גיטין יז א) שחזקת כשרות היא חזקה דאתיא מכח רובא, ולפי"ז עד זה שהורעה חזקת כשרות שלו, שהרי הוא מחלל שבת בפרהסיא, ויצא מכלל רוב ישראל, אין להתחשב בחזקת כשרות שלו כלל ... אלא דבלא"ה עיקר דברי הפני יהושע הנ"ל אינם מוסכמים ...

וראיתי בספר דעת קדושים י"ד (סי' א) שהסביר ענין חזקת כשרות, שזהו משום שהאדם מתחנך מימי נעוריו להשמר מעבירות ומאיסורים, וההרגל נעשה טבע. ע"ש. ולפי"ז יש לדון באנשים כאלה, כגון העד שהוא מחלל שבת בפרהסיא, וכיוצא בו, שרובם לא התחנכו על ברכי התורה, ולא חלק ה' להם בבניה, אפשר שכל חזקת הכשרות שלהם מעורערת מעיקרה ...

אך מ"ש החקרי לב דחזקה ודאית באדם כשר וירא ה', לא יצוייר לומר כן, שהוא דבר המסור ללב, וה' בוחן לבות וכליות, אין עוד מלבדו, ועוד שחזקת כשרות זו שע"י עדים שלא ראוהו מעולם שעושה איסור, לא תתכן, שלא ראינו אינה ראייה וכו'. ע"ש. אין דבריו מוכרחים בזה, שלא ניתנה תורה למלאכי השרת, ואין לדיין אלא מה שענינו רואות, וכיון שהוחזק לפנינו בתורה ובמצות אפי' אם לבסוף הורעה חזקתו אמרינן השתא הוא דאיתרע. משא"כ בסתם אדם שמעשיו סתומים ושוב אתגלי בהתיה אמרינן הוכיח סופו על תחלתו ... מ"מ אף בספק יש להעמיד את האשה בחזקת פנויה, ובפרט לענין להכשיר הולד, דקי"ל ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ספק ממזר יבא, דכיון דהוי רק מדרבנן, סמיכין אחזקת פנויה להתירו לבא בקהל ה' ".

² השאלה שם עוסקת באישה שנישאה לגבר כדת משה וישראל, נפרדה ממנו בגירושין אזרחיים בלבד, ואז נישאה בשנית. לכאורה, ילדיה מן השני ממזרים, אך הגרע"י בכוחא דהיתרא מתיר אותם לבוא בקהל. יש שם סידרה של 4 תשובות העוסקות כולן במצבים דומים, אחת מהן היא התשובה לרב פירון שבה עסקנו בשיעור שעבר. תשובות דומות הודפסו גם בשאר כרכי יביע אומר.

2. הודעה

א. מקור הדין ויסודו

22. **סנהדרין, דף כ"ו:** "הנהו קבוראי דקבור נפשא ביום טוב ראשון של עצרת, שמתניהו רב פפא, ופסלינהו לעדות. ואכשרינהו רב הונא בריה דרב יהושע. אמר ליה רב פפא: והא רשעים נינהו?³ סברי מצוה קא עבדי. והא קא משמתנא להו! סברי: כפרה קא עבדי לך רבנך".

23. **יד רמ"ה שם:** "וקי"ל כרב הונא בריה דרב יהושע דכל היכא דאיכא למימר לאו לאיסורא קא מיכוין כשר לעדות".

24. **שולחן ערוך ורמ"א חושן משפט, ל"ד ד':** "קוברי המת ביום טוב ראשון, כשרים. אפילו נידו אותם ושנו בדבר, כשרים, מפני שהם סוברים שמצוה הם עושים ושלא נידו אותם אלא לכפרה. הגה: וה"ה בשאר דבר איסור שנוכל לומר שעברו מכח טעות".

25. **שולחן ערוך חושן משפט, ל"ד י"א-י"ב (על פי המרדכי והריב"ש):** "המלוה מעות יתומים, אפילו ברבית קצוצה, לא נפסל, משום דסבר מצוה קא עבידנא להרויח נכסי היתומים ... אם העידו על אדם שמוחזק בכשרות שהלוה ברבית, לא נפסל, שתולים לומר בדרך שאין בו איסור הלוה, או שהיה טועה וסבור שאין איסור בדרך ההוא".

26. **רמב"ם עדות, י"ב א' (וכן נפסק בשו"ע סעיף כ"ד):** "כל הנפסל בעבירה אם העידו עליו שני עדים שעשה עבירה פלונית אף על פי שלא התרו בו שהרי אינו לוקה הרי זה פסול לעדות, במה דברים אמורים כשעבר על דברים שפשט בישראל שהן עבירה, כגון שנשבע לשקר או לשוא או גזל או גנב או אכל נבלה וכיוצא בו. אבל אם ראוהו עדים עובר על דבר שקרוב העושה להיות שוגג צריכין להזהירו ואח"כ יפסל".

כיצד? ראוהו קושר או מתיר בשבת צריכין להודיעו שזה חילול שבת מפני שרוב העם אינן יודעין זה. וכן אם ראוהו עושה מלאכה בשבת או ביום טוב צריכין להודיעו שהיום שבת שמא שוכח הוא. וכן המשחק בקוביא תמיד או מי שנעשה מוכס או גבאי שמוסיף לעצמו צריכין העדים להודיעו שהעושה דבר זה פסול לעדות, שרוב העם אינן יודעים דברים אלו וכן כל כיוצא בזה. כללו של דבר כל עבירה שהדברים מראים לעדים שזה ידע שהוא רשע ועבר בזדון אף על פי שלא התרו בו הרי זה פסול לעדות ואינו לוקה".

27. **סמ"ע שם, ס"ק נ"ז:** "נקט ג' מיני הודעות בכאן. הא', דאפילו אם אנו יודעין בו שהוא יודע שהוא שבת, מ"מ אם אין איסור המלאכה ידוע צריך להודיעו. השני, אף אם הוא מלאכה מפורסמת לאיסור בשבת, מ"מ כל שאין ידוע שידוע שהוא שבת, צריכין להודיעו. השלישי, אף שהוא ידוע שהוא יודע להמעשה שהוא עושה שעושה באיסור, מ"מ אי איכא למימר שאינו יודע שיפסל על ידי זה, צריך להודיעו".

28. **נתיבות המשפט שם, ביאורים ס"ק ט"ז:** "עיין סמ"ע, ומשמע מדבריו דאפילו באיסור דאורייתא שיש בו מלקות, בעינן גם כן שידע גם כן שנפסל על ידו, ע"ש. ולפענ"ד נראה דבזה ודאי פסול, דהא רשע נקרא והתורה אמרה [שמות כ"ג א'] אל תשת רשע עד, ולא חילק רחמנא. ועוד, דחשיד על עדות שקר, ובמידי דאינו נפסל רק מדרבנן שייך חילוק זה, דהם אמרו והם אמרו".

29. **שו"ת אחיעזר, ג' כ"ה:** "באמת צ"ע ד' הסמ"ע דפסול רשע הוא מן התורה משום אל תשת ידך עם רשע להיות עד, וכיון דעבר עבירה דאורייתא ונפסל עי"ז מהכ"ת נחדש לומר דבעינן שידע שנפסל עי"ז".

30. **שו"ת עזרת כהן, מ"ה:** "ולדעת סמ"ע צריך ג"כ שידועוהו שהוא נפסל בכך לעדות, וכן הבין בביאור דברי הסמ"ע בנה"מ סקט"ז, אלא שחלק עליו בזה ... מ"מ דעת הסמ"ע מפורשת, ויש לחוש לסבא, ועכ"פ להודיעו שהיום שבת ודאי צריך אליבא דכו"ע".

ב. היקף ההלכה

31. **שו"ת הריב"ש, ש"י"א (מצוטט בבית יוסף):** "גם מה שכתב שאינו עבריין על השבועה דלביה אנסיה דסבר דנתינתו ליד הדיין הוי נתינה כהנהו שכתב הרמב"ם ז"ל (פרק י"ב מהל' עדות). יש לבעל הדין לחלוק דלא דמי להנהו, כמ"ש דאין לתלות בלביה אנסיה אלא במה שרוב העולם טועין, כההיא דאמרינן בפ"ק דמציעא (ה): לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו. ומיהו ההיא דהנהו קבוראי דבפרק זה בורר (כו): אין נראה שרוב העולם יטעו בזה, אלא שכיון שאפשר לתלות תולין, כמ"ש גם הרמב"ם ז"ל שאם עושה מלאכה בשבת צריך להודיע שהיום שבת שמא שוכח הוא, ואף על פי שאין רוב העולם טועין בזה, אבל כיון שהשכחה מצויה אפשר שזה שוכח הוא".

32. **שו"ת בית יוסף דיני קידושין, ב':** "ובעדות שליל שבת שבר ציר הדלת הוי עדות לפוסלו שאין לך אדם שלא ידע שזה חלול שבת. ואין לומר שהיה צריך להודיעו שהיום שבת שמא שוכח הוה וכמו שכתב הרמב"ם בפ"ב מהלכות עדות שמאחר שהיו הולכים לגנוב חמינים מהתנור ברור היה להם שהיה שבת שהרי אין טומנים חמינים כי אם בשבת".

³ בפשטות מדובר על חילול המועד מדאורייתא. הבית יוסף הזכיר את דעת רבינו ירוחם שפסולים מדרבנן בלבד והקשה עליו. התומים (ס"ק ב') הציע תירוץ מעניין, לבסס סוגיה זו על דעת הראשונים שכל צורכי המת הם בגדר מלאכה שאינה צריכה לגופה, ואז ייתכן שלא עברו איסור תורה, עיי"ש.

33. שו"ת רבי עקיבא איגר, קמא צ"ו (מצוטט בפתחי תשובה): "עוד נ"ל לדון בעיקר הדבר, אחר דמבואר בש"ע בראו קושר ומתיר בשבת ולא הודיעו לו תחילה שאסור תולין שלא ידע שהיא מלאכה, א"כ י"ל דהשחתה בתער דנתפשט בעו"ה אצל הרבה לא חשב שזהו איסור כ"כ דלא משמע להו לאינשי דאסור, וכאשר באמת נזכר דהשיב להמוכיח שהרבה אנשים חשובים עושים כן, וכיון דבאמת פשתה המספחת בזמנינו גם לאותן הנהגרים בשאר דברים נדמה להם דאינו איסור כ"כ. ואף דלא התנצל עצמו כן בפני הב"ד, מ"מ זה אינו מגרע ... אבל במשחק ומוכסן דהרבה נמצאים ורואים שאין ב"ד מוחים חושב דכשר לעדות, אם כן הכא נמי י"ל בגלוח זקן דרבים עושים כן, וביותר כיון דרואין כמה פעמים שב"ד מקבלין עדות ממגולחי זקן, ובאמת הטעם שאין יודעים אם גולח במספרים או בסם או בתער אבל המון עם שמבינים מה בתער ומה במספרים וסם, המה רואים שהב"ד מקבלין עדות מהם וחושבין שלהב"ד ג"כ הכרה זו, מזה שפטו שכשרים לעדות".

34. שו"ת אחיעזר, ג' כ"ה: "אולם מה שיש לצדד בזה כיון דהורגלו בכך ורובם ככולם כן לא משמע להו איסור פתיחת חנויות בשבת והוי כקושר ומתיר, וכיוצא בזה כ' בשו"ת בנין ציון סי' כ"ג לפושעי ישראל שבזמננו לא ידענא מה אידון בהו אחרי שבעו"ה פשתה הבהרת לרוב עד שברובם חלול שבת נעשה כהיתר אם לא יש להם דין אומר מותר שרק קרוב למזיד הוא ויש בהם שמתפללים תפלת שבת ומקדשים קדוש היום ואח"כ מחללים שבת במלאכות דאורייתא ודרבנן וכו' ומה גם בבניהם אשר קמו תחתיהם אשר לא ידעו ולא שמעו דיני שבת שדומין ממש לצדוקין וכו' והם כתנוקות שנשבו לבין העכו"ם ע"כ, (והביא ג"כ ד' המבי"ט בתי"ט סל"ז שמצדד להכשיר לעדות בכה"ג ורק בצדוקין כ' דליכא למימר הכי משום דהוו מינים). הרי שדן שיש להם דין אומר מותר והוי רק קרוב למזיד".

35. שו"ת יביע אומר אבן העזר שם: "... ולדעת הסמ"ע אף בחילול שבת צריך שיודיעוהו שנפסל לעדות. ומרן החיד"א בברכי יוסף הביא דברי הסמ"ע הנ"ל, והסכים עמו. ע"ש. וכ"כ בשו"ת יהודה יעלה אסאד, וכ"כ הגרא"י קוק בשו"ת עזרת כהן. אולם הנתיבות חלק, וכ"כ הגאון ר' רפאל בירדוגו ... ובאמת שראיתי להגאון ר' משה מרדכי אפשטיין בשו"ת לבוש מרדכי (סי' נו) שכי' ע"ד הגרעק"א, ולדעתי הדברים מרפסן איגרי, ותמיהני פה קדוש יאמר דבר זה, ואטו בקרא כתיב אל תשת רשע עד כשיודע שהוא פסול להעיד, הא קרא כתיב סתם רשע, ומה לי אם יודע הוא שבזה יהיה פסול לעדות, ומה לי אינו יודע, עכ"פ רשע הוא, ורק בגבאי ומוכס שפסולם מדרבנן אמרו כן, כיון שצריכים הכרזה וכו', אבל ברשע דאורייתא שא"צ הכרזה, בודאי שאע"פ שאינו יודע שנפסל לעדות, רק יודע שזהו אסור מה"ת, רשע הוא ופסול לעדות, באופן שלפע"ד קשה לסמוך על היתר הגרעק"א בדין ערוה החמורה ... ובאמת שהיה נראה לפע"ד לומר שבחילול שבת בפרהסיא גם הסמ"ע וסיעתו מודים שיש לפוסלו אף על פי שלא הודיעוהו שנפסל לעדות, ורק בחילול שבת בצינעא בפני עדים צריך שיודיעוהו שהוא נפסל לעדות, אבל בפרהסיא דהיינו בעשרה שדינו כעכו"ם לכל דבר א"צ שיודיעוהו שהוא פסול לעדות בכך ...

וע"ע בשו"ת משפטי עוזיאל (חאה"ע סי' נו), בדין אשה שנתקדשה לאחד ואח"כ נשתטה, והושם בבית חולי רוח, ונשאר עגונה, וקבלו עדות שמסדר הקידושין והעדים שעמו כולם מוחזקים למחללי שבת בפרהסיא ואוכלי טריפות וכו'. ואחר שהביא מחלוקת הסמ"ע והנתיבות הנ"ל אם צריך שיודיעוהו שהוא נפסל לעדות בכך, והביא דברי הגרע"א (סי' צו) שדוקא במשחק בקוביא ומוכס צריך להודיעו כן, משא"כ בחילול שבת ושאר איסורי תורה. וסיים, ומ"מ אף לד' הגרע"א והנתיבות אין להתיר אשה זו מדין המקדש בפסולי עדות, ע"פ מ"ש הגרע"א בתשו' שם בדין עדים מגולחי זקן בתער, שמכיון שרואים שב"ד מקבלים עדותם, וגם נמנים להיות ראשי העיר וכו', לכן א"א לפוסלם לעדות. ואף על פי שזה נאמר רק לענין גילוח זקן בתער, שיש מקום לטעות שאין בזה איסור כ"כ, אבל חילול שבת כולם יודעים שהוא אסור, ועוברים ביד רמה. ומ"מ עדיין אני אומר שבזמן הזה שבעוה"ר התפשט מאד חילול שבת בהמון ונעשה להם כהיתר, ובמקום שאין יד הרבנות תקיפה מקבלים אנשים כאלה גם לעדות קידושין. לפיכך א"א לבטל קידושין כאלה, שא"כ תצא תקלה רבה והפקרות גמורה לעושי רשע המבקשים תואנה להפטר מאשת חיקם בטענות כאלה. עכת"ד.

ולדעתי אדרבה איפכא מסתברא, שאם נכשיר עדי קידושין כאלה לא הנחת בת לאברהם אבינו מתגרת ידי הרשעים שיתנו עיניהם בבנות ישראל, ויעשו להם קידושין במרמה, בעדים רשעים כאלה, כדי לבצוע בצע ... וא"כ במחללי שבת בודאי שאין להחמיר לקיים הקידושין. ומ"ש המשפטי עוזיאל הנ"ל שבמקום שאין יד הרבנות תקיפה מקבלים עדים כאלה לעדות קידושין, חלילה לא תהא כזאת בישראל, ולא שמענו דבר זה מעולם, וכל רב מסדר קידושין שיעשה כן יש לגעור בו בניזיפה, ואם יתן כתף סוררת יש להעבירו ולהדיחו".